

PROJEKT WYSTĄPIENIA POKONTROLNEGO

po kontroli problemowej przeprowadzonej w dniu 19 października 2022 r. w Urzędzie Miasta Sanoka (Rynek 1, 38-500 Sanok).

Kontrolę przeprowadziła Barbara Uliasz – inspektor wojewódzki, na podstawie imiennego upoważnienia do kontroli udzielonego przez Wojewodę Podkarpackiego (pismo z 14 października 2022 r. znak: BW-VII.431.14.2022).

Kierownikiem kontrolowanej jednostki jest Pan Tomasz Matuszewski, sprawujący tę funkcję od 2018 roku. Zadania związane z prowadzeniem bezpośredniego nadzoru nad stanem obiektów grobownictwa wojennego zgodnie z ustawą z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (j.t. Dz. U. z 2018 r., poz. 2337) wykonuje Pan Wiesław Obuch – zastępca naczelnika Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska.

Tematem kontroli było ustalenie stanu zachowania obiektów grobownictwa wojennego oraz określenie potrzeb remontowych. Objęto nią okres od ostatniej kontroli problemowej, która miała miejsce w dniu 4 grudnia 2017 roku. Podczas kontroli przeprowadzono wizję lokalną obiektów grobownictwa wojennego zlokalizowanych na terenie Miasta.

Wykonanie zadań w kontrolowanym zakresie oceniam pozytywnie z nieprawidłowościami.

Na terenie gminy znajdują się następujące obiekty grobownictwa wojennego:

Na terenie miasta znajdują się dość liczne obiekty grobownictwa wojennego. Większość zlokalizowana jest na terenie Cmentarza Centralnego przy ul. Rymanowskiej:

- Kwaterna żołnierzy Wojska Polskiego. Stan zachowania bardzo dobry.
- Kwaterna żołnierzy Armii Czerwonej poległych w latach 1944 – 1945. Ogólny stan zachowania bardzo dobry. Kwaterna wymaga jedynie regularnych prac konserwacyjnych.
- Mogiła zbiorowa ofiar terroru zamordowanych w dniu 5 lipca 1940 roku, w lesie na wzgórzu „Gruszka”. Stan zachowania bardzo dobry.
- Cztery mogiły indywidualne żołnierzy 3 Batalionu Strzelców Sanockich poległych w 1919 roku. Stan zachowania mogił ogólnie bardzo dobry. Spękania wykazuje obramowanie jednej z mogił.

- Mogiła indywidualna Kazimierza Swoszowskiego – pilota z 1920 roku. Stan zachowania dobry. Mogiła wymaga prac konserwacyjnych.
- Mogiła zbiorowa Władysława Kudlika i Władysława Skwarca – członków podziemia antykomunistycznego, zamordowanych w 1946 roku. Stan zachowania dobry.
- Mogiła indywidualna Henryka Książka – członka podziemia antykomunistycznego, zamordowanego w 1946 roku. Stan zachowania dobry.

Samodzielne obiekty:

- Cmentarz jeńców radzieckich, ul. Władysława Łokietka. Stan zachowania zły. Cmentarz wymaga kompleksowego remontu.
- Mogiły zbiorowej nieznanymi ofiar terroru niemieckiego, w lesie w Olchowcach. Jest to ziemna mogiła bez trwałego urządzenia.

Ponadto ustalono, że na Centralnym Cmentarzu komunalnym przy ul. Rymanowskiej znajduje mogiła indywidualna stanowiąca grób wojenny. W grobie indywidualnych pochowany jest Zbigniew Jastrzębiec Strzelecki poległy w 1920 roku. Grób ma formę pełnej płyty z cokołem na szczycie, zwieńczonym ozdobnym, metalowym krzyżem. Na licu cokołu kamienna tablica inskrypcyjna. Stan techniczny średni, celowym byłoby przeprowadzenie prac remontowo-konserwacyjnych.

W okresie objętym kontrolą gmina prowadziła prace remontowe obiektów grobownictwa wojennego, współfinansowanych z dotacji Wojewody:

- w 2019 roku wyremontowano pomnik kwatery żołnierzy AR przy ul. Rymanowskiej, na prace te przeznaczono dotację w wysokości 30 tys. zł.,
- w 2021 roku prowadzono prace remontowe kwater żołnierzy WP i AR na cmentarzu komunalnym, na prace te przeznaczono dotację w wysokości 25 tys. zł.,
- w bieżącym roku Miasto otrzymało środki w wysokości 10 tys. zł. pierwotnie przeznaczone na remont kwatery żołnierzy AR na cmentarzu komunalnym przy ul. Rymanowskiej w Sanoku. Na wniosek Burmistrza zakres zmieniono na remont mogiły zbiorowej ofiar terroru rozstrzelanych na górze „Gruszka” zlokalizowanej na cmentarzu komunalnym przy ul. Rymanowskiej oraz pracami konserwacyjnymi mogiły oraz kwatery żołnierzy WP.

Wnioski:

- Kwaterna żołnierzy WP jest utrzymana w bardzo dobrym stanie. Prac konserwacyjnych wymagają wypełnienia obramowań oraz zieleni zlokalizowanej przy centralnej alei. Niewielkie spękania widoczne są w podmurówce ogrodzenia.

- Na kwaterze żołnierzy WP znajduje się kilka cywilnych mogił osób zmarłych śmiercią naturalną, w żaden sposób nie korespondują one z ogólnym urządzeniem obiektu. Celowym byłoby, w porozumieniu z rodzinami, przeniesienie pochówków na inne, cywilne miejsce.
- Na kwaterze żołnierzy AR znajduje się wiele imiennych tablic, ustawionych przez rodziny pochowanych.
- Mogiły członków podziemia antykomunistycznego wykonane z nietrwałych materiałów w najbliższym czasie będą wymagały wykonania nowego urządzenia.
- Cmentarz jeńców radzieckich przy ul. Łokietka wymaga pilnych i kompleksowych prac remontowych. Należy rozważyć możliwość przesunięcia bramki wejściowej, tak aby znajdowała się ona na wprost pomnika centralnego.
- Na terenie bezpośrednio przylegającym do cmentarza, w wyniku działalności nieznanymi sprawców w 2021 roku dokonano wykopania kości (prawdopodobnie należących do jeńców radzieckich). Podczas dokonanych wtedy oględzin, w których uczestniczyli przedstawiciele Urzędu Miasta, Wojewody oraz Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie ustalono, że szczątki należy pochować na cmentarzu a teren uporządkować. Podczas kontroli ustalono, że teren nie został uporządkowany.
- W przypadku mogiły zbiorowej nieznanymi ofiar terroru w Olchowcach, celowym byłoby przeprowadzenie – w porozumieniu i współpracy z Instytutem Pamięci Narodowej – prac poszukiwawczo-ekshumacyjnych, które pozwoliłyby na ustalenie miejsca pochówku, liczby ofiar, okoliczności ich śmierci i innych danych.
- Mogiła indywidualna Zbigniewa Jastrzębiec Strzeleckiego poległego w 1920 roku jest grobem wojennym, powinna zostać objęta *Wojewódzką ewidencją cmentarzy, kwater i mogił wojennych*.

Zalecenia:

- Przeprowadzić prace konserwacyjne zieleni na kwaterze WP oraz mogile zbiorowej ofiar terroru na cmentarzu komunalnym.
- Wykonać inwentaryzację, np. w formie dokumentacji fotograficznej, imiennych tablic ustawionych przez rodziny pochowanych celem weryfikacji czy osoby upamiętnione spoczywają w ogóle na kwaterze żołnierzy AR na cmentarzu komunalnym.
- Uporządkować teren przy cmentarzu jeńców radzieckich przy ul. Władysława Łokietka poprzez zasypanie wykopów, z których wydobyto w 2021 roku kości. Jest to zadanie

pilne i ważne wobec faktu, że po terenie przemieszczają się turyści odwiedzający zlokalizowane nieopodal ruiny bunkra.

- Wykonać aktualną dokumentację ewidencyjną dla wszystkich obiektów grobownictwa wojennego zlokalizowanych na terenie Miasta, w tym dla mogiły indywidualnej Zbigniewa Jastrzębiec Strzeleckiego zlokalizowanej na Centralnym Cmentarzu komunalnym przy ul. Rymanowskiej. Kopie kart należy przesać do Biura Wojewody.

.....
(podpis kontrolującego)

Dyrektor Biura Wojewody

.....
(podpis kierownika komórki ds. kontroli)